

שם עולם

ונתתי להם בביתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה נה)

מתורת גדולי ישראל שלא זכו להשאיר אחריהם זרש"ק

פרשת בשלח ה'תשפ"ד

בס"ד גליון 16

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים

וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו: (יד לא)

ראיה - יראה - ואמונה

שלש מדרגות בזו אחר זו אנו רואים כאן, בתחלה "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים" היינו ראייה, והאיך מתפרשת ראייתם זו? - אמרו חז"ל (מכלתא כאן) ראתה שפחה על היים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, צא וראה מה שכתוב ביחזקאל א' בשלשים שנה וגו' נפתחו השמים ואראה מראות אלקים וגו', וכבר אמרו ז"ל (חגיגה יא) אין דורשין במרכבה אפי' ליחיד אלא א"כ היה חכם ומבין מדעתו, עוד אמרו שם (גיב, ב) מעשה ברבי"ז וכו' מיד פתח ר"א בן ערך במעשה מרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסיככה כל האילנות שבשדה, פתחו כולן ואמרו שירה וכו', נענה מלאך האש ואמר הן הן מעשה המרכבה, ועוד שם, וכשנאמרו הדברים לפני ר' יהושע וכו' פתח ר"י ודרש, ואותו היום תקופת תמוז היה נתקשרו השמים בעבים ונראה כמין קשת בענן, והיו מלאכי השרת מתקבצין ובאין לשמוע כבנ"א וכו' ע"ש.

ומי לא יבין כי עדיין אינו דומה אף בכמלא נימא - מה שדרשו הם - למה שראה יחזקאל הנביא, והוא עדיין לא הגיע לראות מה שראתה שפחה על היים! וכזאת היתה ראיית השפחה, ק"ו האנשים הגדולים והצדיקים שבדור הדיעה!... ועוד דרשינן (סוטה ל) שעולל הגביה צוארו ותינוק שמט דד מפיו ואמרו זה אלי ואנוהו, ועי' רש"י בחומש על פסוק זה - שנגלה עליהם בכבודו והיו מראין אותו באצבע, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, וזהו וירא ישראל את ה'.

ומעתה צא ולמד, שלאחר ראייה כזו כתיב "וייראו העם את ה'", מזה נבין מהי יראה! ואנו מורגלים לפטפט בענין יראה כאדם העושה בתוך שלו, ובאם ידמה לאדם שמוציא איזה אנחה מלבו בעת תפלתו, כבר שש ושמח ואומר לנפשו אהה ירא ד' אנכי, ומרגלא בפומייהו דאינשי לומר מה שאנכי - הנני. אבל ירא שמים אני, אבל הכתוב אומר וירא ישראל וגו' בתחלה ראו מה שראו כמו שנתבאר, ולאח"כ חל עליהם מקרא זה של "וייראו העם את ה'", ראה והתבונן מעלת היראה ומהותה.

והמדרגה השלישית הגדולה מכולם - ויאמינו בד' וגו' כאן נתחדש לנו עוד חידוש גדול אשר לא ידענו עד כה, ולכאורה אנו תמהים האיך תביא היראה קודם אמונה? כי המאמין ירא, אבל לא להיפך, הנה למדנו אמנם מכתוב זה עד כמה אנו רחוקים מדעת תורה להבין מהי אמונה, כי אנו מבלי היסוס מלבישים כתר האמונה לכל "מצות אנשים מלומדה", ומראים באצבע על עמי הארץ, נשים, ותינוקות, כבעלי האמונה הפשוטה והברורה, אבל לא כן אחי, ביראה מה הכתוב אומר - וירא ישראל וגו' ואח"כ ויראו העם את ה', בד' וכאמור לעיל, וכבר כתב הרמח"ל ז"ל בהקדמתו למסילת ישירים בזה"ל: הוא מה שאמר שלמה (משלי ב) אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תחפשנה אז תבין יראת ה' אינו אומר אז תבין פיליטופיה וכו', אז תבין הלכות, אלא אז תבין יראת ה' הרי לך שלהבין היראה צריך לבקש ככסף ולחפש אותה כמטמונים וכו' ע"ש.

וא"כ בינה זאת האיך משיגים היראה, ומעתה ראה בכתוב: ויראו העם את ה' ואח"כ ויאמינו בד' וגו', מכאן תדע עוד מהי אמונה!, כלומר, הבהירות המופשטת בידיעת אלוקים חיים, כזו

ויקח משה את עצמות יוסף עמו: (גי טו)

במ"ר חכם לב יקח מצות זה משה שכל ישראל עסקו בבזה ומשה עסק בעצמות יוסף. יש להבין אטו ישראל לא עסקו במצוה הלא נצטוו עליה בפירוש ובאזהרה כפולה שישאלו ממצרים כלי זהב וכסף, ומה יתרון בעסק של משה, וגם יש לדקדק מה דקרי ל' יקח מצות' לשון רבים הלא לא היה אלא מצוה אחת.

ויש לפרש בס"ד דבאמת יש להבין למה לא קיים משה רבינו מצות ביזה שהבטיח הקב"ה ואחר כך יצאו, הלא גם הוא מב"ב של אאע"ה, וגם עליו נאמרה הבטחה זו, אמנם הדבר פשוט כי דוד המלך ע"ה בספ"ר שבחם של יראי ה' אומר 'אשרי איש ירא ה' במצותיו חפץ מאד', ויל"פ דהנת האיש אשר אין לו לב להבין יקרת מצות ה', כל מגמתו להרבות הון כסף וזהב, לא כן מי שיש לו עניי שכל מבין שאין מלוין לאדם, אלא מצות ומעש"ט, ואם יחפוץ במחמדי עולם לא בשביל להנות מהם תענוגי בני אדם כי אם בעבור מצות ה' שצריך לזה הרבה פעמים ממון, וזה שאמר במצותיו בשביל מצותיו חפץ מאוד, כלומר רכוש כדי לקיים מצותיו, על דרך שדרשו 'בכל מאודך' בכל ממונך.

והנה הקב"ה הבטיח לאאע"ה 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', ולא הבטיחו דוקא בכסף וזהב, כי אם מה שהוא נחשב בעיניהם לרכוש, והנה אצל רבינו משה לא נחשב כסף למאומה, גם אם ירבה הון, ומצוה אחת חביבה בעיניו לרכוש גדול יותר מכל זהב וכסף שבעולם, ע"כ לא ה' אפשר לו לקיים הבטחתו רכוש גדול כי אם במצות עצמות יוסף, וממילא קיימ שני מצות בבאת אחת, מצות גמילות חסדים שבועת יוסף, וגם רכוש גדול, לא כן ישראל קיימו רק מצות רכוש ע"י הביזה יען כי הכסף והזהב נחשב להם לרכוש גדול.

וזה שהפליגה התורה"ק במעלת משה רבינו ע"ה 'חכם לב יקח מצות' - שנים, זה משה שכל ישראל נתעסקו במצות ביזה מצוה אחת משא"כ משה רבינו לא עסק בה יען כי לא נחשב בעיניו ובמה שהוציא את עצמות יוסף קיים מצות רכוש גדול ועוד נוסף מצות יוסף הצדיק.

קין לודו | רבי אליעזר דוד גרינוולד בן רבי עמרם | א' בסיוון ה'תרפ"ח

ויט משה את ידו על הים ויולך יהוה את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו

המים: (יד כא)

מדרש כי איתגזר ימא דסוף נמסר איוב לשטן ע"כ. יובן על פי מה שאמרו רז"ל דשלשה היו באותה עיצה, איוב ששתק נענש ביסורין. ואמרו רז"ל דגלות מצרים בעבור שאמר אברהם אבינו ע"ה במה אדע וגו', וכונת אאע"ה שאמר כן, הוא משום שחשש פן הכנענים יעשו תשובה, ואמרו רז"ל שהים לא רצה ליקרע שהוא סבור שהמוקדם בבריאה עדיף, ומאחר שנקרע מוכח דמאחר עדיף, ואמרו רז"ל אי אמרינן דמוקדם עדיף אין תשובה מועלת לפי שהחטא מוקדם.

וזהו כד אתקרע ימא דסוף, דמזה מוכח דמאחר עדיף, ותשובה מועלת, א"כ כדין הוא מ"ש אאע"ה 'במה אדע' דשמא הכנענים יעשו תשובה וגלות מצרים שלא כדין, ולכן נמסר איוב על ששתק וגרם גלות מצרים.

בן פורת יוסף | רבי יוסף ברבי בן רבי מארי | ז' תשרי ה'תרע"ט

שהיא יותר מורגשת מראיה ויראה, כסדר הכתוב ו"ירא העם" וגו' "וייראו העם" וגו' "ויאמינו" וגו'.

אור יהל | רבי יהודה ליב חסמן בן רבי רפאל | י"א בחשוון תרצ"ו

אז ישיר משה ובני ישראל וגו': (טו א)

רש"י מכאן לתחיית המתים מן התורה, באמת הגוף הוא מרגיש רק עניינים מן ההווה ולא יותר, רק עם תוה"ק יכולים לדלג ההווה עד תחיית המתים, וזהו מכאן שתחיית המתים מן התורה, ר"ל להחיות כחות הגוף שלא יהיה כגולם לראות רק ההווה, זה רק מן התורה, שישאל ואורייתא וקב"ה חד הוא, וכמו שאצל הקב"ה ותורה אין שייך עתיד והווה ועבר, ככה אם אדם מחבר עצמו עם תוה"ק והקב"ה, וללמוד ולעבוד בשמחה ובשירה. והראיה מאז ישיר, שעם שירה של קדושה, יכולים להמשיך העתיד להווה ומבטלין המחיצות של זמן. (תודה לה' שיעצוני כליותי לחידוש הזה)

מוסר השכל | רבי אלחנן יוסף הרצמן בן רבי שמואל | י"א ניסן ה'תשס"ט

מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא

תהלת עשה פלא: (טו יא)

ובסדר התפילה 'מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרנו', הנה הנמצא המושגי יתפאר בהתעלמו ובהסתירו פניו, ובהיותו רואה זולתו ואינו נראה, לא כן הבורא ית"ש, הוא בלי מושג ובלי מובן ובלי ציור חלילה, רק מושג לעצמו מבין את תבונתו, גם זה אנו אומרים בלי הבנה פנימית, והנה הפלסופים הקדמונים מהם הכחישו אשר יהיה במציאות אשר יבוא הרגש פנימי לאדם כי פה נתראה כבוד הבורא, אולם עפרא לפומייהו, כי המה בשללם העניינים המגבלים מאתו יתברך נתנו גבול ליכולתו יתברך, שאינו יכול להראות כבודו להנבראים חלילה, ומשאתו יצאו להדיח, אולם זה הענין איך הוא, תראה בספר עה"ק בשם ר"ע המקובל הקדמון, וזה ענין שיעור קומה שמצאנו לרז"ל ושכינה וספירות כידוע ליו"ח, ואמיתתו מובן לאיש אשר הפועל עליו כוח אלקים, אולם איך שהוא, מובן לכל משכיל, כי המופת בצמצום כבודו האלקי להתגלות להנבראים עד כי ירגישו כבוד ד' הוא נפלא יתר מכל הפלאות ונוראות.

לכן אמר כו' נאדר בקודש, פירוש קודש מונח על פרישה מגשם ומגבול וזה השללות, כי רק יצייר גדולתו, בשללות, נורא תהלות, כי תוארים חיובים אינם בו וכדברי המורה באורך, וזה נורא תהלות, בכ"ז עושה פלא, עד כי מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה, והרגישו כך כבוד אלקים בצמצום נפלא עד כי זה אלי ענו ואמרנו, וכאשר הפליגו גדול השגה שהיו מטיילין באצבע כו' ותבין גדול הפלא מיכולתו ית"ש והבן היטב.

וזה עומק האגדה בוא וראה כוחו וגבורתו של הקב"ה כו' מחזיק עצמו לקבל הכתר מעבדיו שזה הפלא על הצמצום שיושג כבודו לנבראים בעלי תכלית ואפשרי המציאות במושג מה.

משך חכמה | רבי מאיר שמחה הכהן בן רבי שמשון קלונימוס קלמן | ד' אלול ה'תרפ"ו

כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי

אני ה' רפאך: (טו כו)

והדיק מבואר מאחר שלא ישים מחלה רפואה למה. ועוד מהו אשר שמת במצרים, והלא יש כמה מיני חולאים ר"ל לבד ממה שהיה במצרים.

ויש לבאר על פי פשוט, דענין המכות שהרבה במצרים, הוא על שבכל אלה המכות לא הכירו ולא הרגישו שיש בורא שמים וארץ, וגם מחמת זה באים כל תחלואי האדם, כי כאשר אינו מאמין וחושב שהכל בא במקרה טבעית, באים עליו עוד מיני חולאים. וזהו כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך, רק כאשר תדע כי אני

ה' והכל בא מאתי בהשגחה פרטית. ואז רופאך, זה יהיה הרפואה שלך ושלא תבוא עוד עליך שום מחלה.

ועוד יש לומר כי אני ה' רופאך. כי ידוע אשר הניצוץ הקדוש שיש בכל אדם, הוא חלק אלוה ממעל, וכאשר יש חסרון למטה מגיע הפגם גם למעלה חלילה, כי השכינה שוכנת בתחתונים, וצריך האדם לתקן את הניצוץ הקדוש שלו, שלא יגיע צער ח"ו להשכינה הקדושה כביכול, ובמה יוכל לתקן זאת, בזה שיקבל על עצמו עול מלכותו יתברך באמת, ועל ידי זה תתחבר המלכות עם שם הוי"ה ברוך הוא וברוך שמו. וזהו כי אני, אני רומז למלכות (עי' זח"א רסא), ה', רצה לומר שכאשר תחבר ותייחד המלכות שם שם הוי"ה ברוך הוא וברוך שמו, אז רופאך, תהיה גאולה הניצוץ הקדוש שלו, וממילא תבוא הרפואה.

תולדות יצחק | רבי יצחק שפירא (מנשכיז) בן רבי מרדכי | כ"א בשבט ה'תרכ"ח

זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו

תקחו: (טז טז)

בטעם הכפל אולי נרמז בס"ד כפי מה שחקרו המפרשים, דאיך יצייר השארת הנפש, אחרי דקיומה הוא תלוי על ידי אכילה ושתייה, וכשיעדר ממנו ימות.

והמקובלים תירצו (ומבואר בשער הפסוקים פרשת עקב באורך) דחיות הרוחני הוא ניזון ממנו הנשמה על ידי הברכה על כל דבר, עיין שם באורך שפירש הכתוב 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם' הכולל גוף ונשמה, כי צריך הוא גם כן על כל מוצא פי ה', שיזכיר שם שמים עליו ואז יזון בו גם הנשמה ע"ש, וידויק מה שאמר הכתוב 'לבדו' רוצה לומר שהגם שהגוף צריך ללחם, אבל שם אדם הוא כולל גם הנשמה, ולזה צריך מוצא פי ה', וידוע דהמן הוא רוחני, כמו שפירשו ז"ל 'לחם אבירים אכל איש' שדרשוהו על המן לחם של מלאכי השרת ע"ש, אמנם ברדתו לעולם הוא מתגשם קצת, והיות שהוא רוחני נבלע באיברים ברמ"ח איבריו של אדם, ורמזוהו 'דק מחספ"ס' גימטריא רמ"ח, והגוף נקרא אהל לנשמה השוכנת בו, וזהו 'עומר לגלגלת מספר נפשותכם' הוא הגוף שנקרא נפש, אבל תדעו שהוא גם כן 'איש לאשר באהלו תקחו', שתהיה המחשבה למזון הנשמה היושבת באהל הגוף וזהו הודעה לעתיד, שבאכילתו בדבר גשמי יכוין בברכה כדי שיזון את הנשמה שבאהלו.

ועוד ירמזו על פי מה שאמרנו ביומא (דף עה). תניא אידך גד שמגיד לישראל בן תשעה לראשון בן שבעה לאחרון, וגם על העבדים מגיד של מי העבד על ידי עומר המן ע"ש, (ובעיקר זה עיין מה שפלפל מהר"ם בן חביב בשיטתו בספר כפות תמרים, והברכי יוסף אורח חיים סימן ל"ב, ובספרי הקטן חלק יעקב ע"ש), ואולי נלמוד מזה שהמן היה גם כן יורד אצל כל אחד כשהיה אורח אצלו היה יורד חלק האורח שם, כי בלתי זה לא היה אפשר לקבל אורחים אחר שאין לכל אחד רק שיעור הראוי לפי פרנסתו בצמצום איך יקבלו אורחים, והאורח אין לו רשות לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעלים, אלא לאו כמו שכתבת, וזהו דנקט קרא 'מספר נפשותכם', אבל תדעו גם כן ש'איש לאשר באהלו' אף שאין מקרוביו 'תקחו' גם כן, וזה היה ללימוד לעתיד לבא שידע הבעל הבית שלא מפסיד כלום מהאורח, ויקח ראייה מאבותיו דור המדבר איך היה פרנסת האורח באה לבעל הבית, והנה הגם דבמנחות (דף ק:) איתא ולא תאמין בחיך זה הסומך על הפלטר זה דוקא בעידן קללה ח"ו, אבל בזמן שהם טובים אז הם אדרבה חשובים כמלכים שמוכן להם חידוש הפרנסה יום יום, ועל זה מפורש במכילתא כל מי שיש לו מה יאכל ואומר מה נאכל למחר הוא מקטני אמנה ע"ש וק"ל.

אהל יעקב | רבי יעקב חי זריהן בן רבי ברוך | כ"א אב ה'תשי"ג

לזרע בר קיימא: חיים שמעון בן לאה, דניאל בן גאולה, כמוס בן פלילה, אלעזר מנחם בן חסיה, לוי בן גאולה. לע"נ: חיים בן יהודה, שמעון ישראל בן מאיר צבי, חנה בת ראובן, דבורה לאה בת ברוך, ר' יששכר בן כמיסה, ר' גד בן זיהורה, אליהו בן הלנה, מרים בת משילדה. לזיווג הגון: הודיה בת רות.

יו"ל ע"י מערכת 'שם עולם' | ניתן להקדיש לע"נ ולזכות בזש"ק במערכת נדרים פלוס תחת השם קרן 'יד לתורה' בקסגוריית עלון 'שם עולם' | להרשמה לרשימת התפוצה ובכל עניין ניתן לפנות במייל cho0533161136@gmail.com, ובטלפון 053-3161136